Nadrealizam u likovnoj umjetnosti

Crndić, Mirta

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:827377

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIRTA CRNDIĆ

NADREALIZAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Završni rad

Pula, prosinac, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIRTA CRNDIĆ

NADREALIZAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Završni rad

JMBAG: 0303062091, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: Umjetničko područje
Znanstveno polje: Likovna umjetnost
Znanstvena grana: Povijest umjetnosti
Mentor: Breza Žižović, mag.art.paed.

Pula, prosinac, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD 6
2. RAZVOJ NADREALIZMA 7
2.1. Dadaizam 8
2.1.1. Dada u Zürichu 8
2.1.2. Dada u Berlinu 10
2.1.3. Dada u Italiji 11
2.1.4. Dada u Zagrebu 11
2.2. Metafizičko slikarstvo 12
3. KOMPONENTE NADREALIZMA 14
3.1. Društveni i politički aspekt 14
3.2. Psihoanaliza 15
3.3. Automatizam 15
4. ZNAČAJNI UMJETNICI NADREALIZMA U HRVATSKOJ 16
4.1.Stančić Miljenko (1926. - 1977.) 16
4.2. Šercar Hrvoje (1936. - 2014.) 19
4.3. Josip Seissel (1904. - 1987.) 20
4.4. Nives Kavunić – Kurtović (1938. – 2016.) 21
4.5. Krsto Hegedušić (1901. – 1975.) 22
5. ZNAČAJNI UMJETNICI NADREALIZMA U EUROPI 24
5.1. Yves Tanguy (1900. – 1955.) 24
5.2. Paul Delvaux (1897. – 1994.) 25
5.3. André Masson (1896. – 1987.) 27
6. SALVADOR DALÍ I RENÉ MAGRITTE 29
6.1. Salvador Dalí (1904. – 1989.) 29
6.2. René Magritte (1898. – 1967.) 32
ZAKLJUČAK 37
LITERATURA 38
POPIS SLIKA 39
SAŽETAK 42
SUMMARY 43

1. UVOD

Nadrealizam je pokret koji je nastao 1924. godine u Parizu. Iako se prvi put pojavljuje pokret pod nazivom Dada 1916. Nadrealisti se zanimaju za umjetnička djela koja pobuđuju podsvijest, san, maštu. Oni stvaraju nove slike i drugačije gledaju na postojeće. Nadrealizam i dadaizam su bili pokreti koji su voljeti provokacije. Utemeljitelj nadrealizma bio je Andre Breton Nadrealisti u svojim slikama otkrivaju nove metode i tehnike umjetnosti, zanimaju se za umjetnička djela iz prošlih razdoblja, podsvijest, san, maštu te stvaraju nove slike. Nadrealizam se temelji na vjerovanju u uzvišenu stvarnost oblika koji su bili zapostavljeni, u moć snova i misli.

Cilj ovog rada je upoznati se sa temom nadrealizam, kako je nastao, tko su začetnici i značajni umjetnici nadrealizma, njegove komponente i dadaizam. Za pisanje završnog rada koristila sam stručnu literaturu i internetske stranice.

Ovaj završni rad sadrži 6 poglavlja. U prvom poglavlju „Razvoj nadrealizma“ objasnit će se nastanak i povijest nadrealizma, tko je i kada utemeljio nadrealizam, metafizičko slikarstvo, te povezanost nadrealizma i dadaizma. U drugom poglavlju su komponente nadrealizma, objašnjeni su pojmovi društveni i politički aspekt, automatizam i psihoanaliza. U trećem poglavlju navedeni su značajni umjetnici nadrealizma u Hrvatskoj, poput Stančić Miljenka, Šercar Hrvoja, Seissel Josipa, Kavunić-Kurtović Nives i Hegedušić Krsta. U četvrtom poglavlju navedeni su značajni umjetnici nadrealizma u europi kao što su Yves Tanguy, Paul Delvaux i Andre Masson. U petom poglavlju su izdvojena dva najvažnija umjetnika Rene Magritte i Salvador Dalí te njihova djela i uloge u nadrealizmu. Na kraju rada navodim zaključak, popis literature, popis slika i sažetak rada.

2. RAZVOJ NADREALIZMA

Nadrealizam je nastao u Francuskoj u Parizu, a razvijao se neposredno iz talijanskog metafizičkog slikarstva i dadaizma. (Žmegač,2014.) Pokret je nastao 1924. godine iako se prvi put zapravo pojavljuje 1916. godine za vrijeme Prvog svjetskog rata. 1916.godine okupilo se nekoliko umjetnika i osnovalo pokret pod nazivom „Dada“ u koji su pozivali pojedince s namjerom da odbace društvo. Nadrealizam je kao i dadaizam bio pokret koji je volio provokaciju. U prvom dijelu razvoja umjetnici su improvizirali dok su u drugom dijelu smišljali što će i kako naslikati. (Larousse, 2004.)

Pisac Andre Breton je utemeljio umjetnički pokret nadrealizam. Breton smatra da nadrealizam želi otkriti stvarnu funkciju misli, te da zarobljava društvo i ograničava izražavanje osobnosti pojedinca i na taj način uništava njegovu moć stvaranja. Nadrealisti u svojim slikama otkrivaju nove metode i tehnike umjetnosti, zanimaju se za umjetnička djela iz prošlih razdoblja, podsvijest, san, maštu te stvaraju nove slike i drugačije gledaju na postojeće. Postoje različiti kriteriji prema kojima se određuje početak novog pokreta. U nadrealizmu nameću se dva kriterija: jedan je okupljanje umjetnika u nekom gradu, a drugi kriterij je objavljivanje djela koja su na neki način srodna, pa tu skupinu javnost opaža kao središte nove orijentacije. Poslije prvog svjetskog rata u Parizu su se okupljali Louis Aragon, Andre Breton i Philippe Soupault jer su uređivali časopis Literature. Andre Breton je središnja ličnost te je bio dominantan do kraja pokreta. (Žmegač,2014.)

Andre Breton je nakon 1922. godine postao glavnim urednikom časopisa Litterature i uz pomoć Francisa Picabia, Mana Raya i Maxa Ernsta s kojima se redovito sastajao povećao broj skupine pisaca koji su mu sa svojim radovima i stavovima bili bliski. U ulozi vođe je bio nemilosrdan i isključivao umjetnike koji nisu poštivali zadane okvire iz skupine. Bio je odličan učenik i sljedbenik Sigmunda Freuda. Iz Freudovih učenja Breton je izveo isticanje važnosti snova i podsvijesti i slobode koja omogućuje da riječi i prizori navode na druge riječi i prizore. Nadrealno stanje Breton opisuje kao trenutak prosvjetljenja u kojem se razrješavaju suprotnosti stvarnosti i snova.

Breton izjavljuje da: „Postoji određena točka u ljudskom umu s koje život i smrt, stvarnost i imaginarnost, prošlost i budućnost, ono što se može i ne može izreći, dobro i loše, prestaju biti kontradiktornosti.“ (Arnason, 2009;289)

Manifest nadrealizma je autorsko djelo Andrea Bretona. „Nadrealizam se temelji na vjerovanju u uzvišenu stvarnost određenih asocijativnih oblika koji su do sada bili zapostavljeni, u svemoćnost sna i nemotiviranu igru misli. Uzrokuje trajno uništenje svih drugih psihičkih mehanizama i zamjenjuje ih u rješavanju osnovnih životnih problema.“ (Arnason, 2009;289)

2.1. Dadaizam

Dadaizam je umjetnički i književni pokret osnovan 1916. godine u Zürichu a trajao je do 1924.godine. Pojavio se kao protest konvencije građanskog društva protiv svih oblika tadašnje umjetnosti. U dadaizmu se ističe postupak razbijanja logičke povezanosti i smisla u djelu. Također se naglašava razaranje sintakse i uobičajenih sredstava komunikacije.

Zagovarao je destrukciju i nadrastanje svih poznatih načina umjetničkog djelovanja, te je utjecao na formiranje nadrealizma. „Izraz DADA je riječ besmisla, koji iskazuje besmisao riječi, govora, zbivanja.“ Dadaizam se počeo širiti s njemačkog jezičnog područja. Domaćinima dadaizma se smatraju 4 grada: Zurich, Berlin, Pariz i New York. (Žmegač, 2014;161)

Riječ DADA je prema Richardu Huelsenbecku otkrivena slučajno u njemačko-francuskom rječniku i postaje etiketom svih umjetničkih događanja. Kasnije riječ DADA prima različita značenja pa tako u Francuskoj znači „drveni konjić“, Rumunjskoj „da,da“, u Njemačkoj je znak za „budalaste naivnosti povezanom s dječjim kolicima“ itd. (Vlašić-Anić, 1997.)

2.1.1. Dada u Zürichu

Njemački pjesnik, prozaik, filozof i kazališni intendant Hugo Ball je zajedno sa Emmy Hennings, Tristanom Tzarom, Hansom Jeanom Arpom, Richardom Huelsenbeckom, i Marcelom Jancom osnovao dadaistički pokret u Njemačkoj u gradu Zürichu. Njemački autor Walter Mehring DADU karakterizira kao spontano kretanje koje se protivi svakom pravcu. (Vlašić-Anić, 1997.)

Muzički program pod nazivom Cabaret Voltaire je osnovan kao centar za razonodu umjetnika. Pozivao je sve mlade umjetnike različitih estetskih orijentacija da se uključe u program kao gosti i izvođači, te zahvaljujući njima postaje kolijevkom

dadaizma. Odvijao se u malom lokalu pod nazivom Variete miniatur. Cabaret Voltaire uz pomoć Voltairea stvara novu etiku Ferneyskog patrijarha. Voltaire je bio francuski književnik, prirodoslovac, povjesničar, teolog, filozof i prosvjetitelj čije pravo ime je François-Marie Arouet. (Vlašić-Anić, 1997.)

Ferneyski patrijarh se suprotstavlja uz pomoć svoje filozofije zdravog razuma i predstavlja „savjest čovječanstva“, mukotrpnu, tešku borbu protiv praznovjerja, sumnjičenja, socijalne nepravde, nesnošljivosti i terora. Ferneyski patrijarh je borba čovjeka protiv svih neracionalnih snaga, a za kulturu, moralni napredak i svoju političku i duhovnu slobodu. S novom etikom Cabaret Voltaire se suprotstavlja europskim nacionalnim krvoprolićima. (Vlašić-Anić, 1997.)

Danas postoji muzej Cabaret Voltaire u čast osnivačima i kako bi ljudi mogli pogledati kako je to nekada izgledalo. U muzeju osim razgledavanja, izložbi i bara postoje i organizirani večernji događaji u kojima gosti mogu uživati. (https://www.zuerich.com/en/visit/culture/cabaret-voltaire, 3.8.2018.)

Slika 1. Cabaret Voltaire danas
(http://tripfreakz.com/uploads/cabaretvoltaire.jpg, 12.11.2018.)

Slika 2. Cabaret Voltaire, mjesto događanja (https://s3.amazonaws.com/crowdriffmedia/mirror/09a8ddf50c3df5c7d77a8200d1c06b4ef66e49281bfb18918b60f1df08c22256.jpg, 12.11.2018.)

2.1.2. Dada u Berlinu

Povijest dadaističkog preobraženja u Berlinu se ispisivala spajanjem niza akcija na dinamičnim podlogama velegradskoj kronici ratnog i revolucionarnog sudjelovanja. Prema njemačkom umjetniku Hansu Richteru: „ Riječ dada simbolizira najprimitivniji odnos prema davnoj zbilji, s dadaizmom nastupa i pobjeđuje nova realnost. Život se pojavljuje kao simultani kaos šumova, boja i duhovnih ritmova. (..) Dadaizam se životu više ne suprotstavlja estetski, jer sva gesla kao etika, kultura i duševnost, koja su slabi ogrtači za slabe mišiće, rastrgao na komadiće.“ (Vlašić-Anić,1997;117)

Dadaisti u Berlinu su isticali ironiju, crni humor i grotesku uz pomoć novina, reklama, fotografija i drugih načina oglašavanja. Najkorisniji način oglašavanja im je bio časopis za modernu umjetnost koji je objavljivao zahtjeve mladih pod nazivom „Neue Junge“. Jedan od bitnijih umjetnika u Berlinu je pjesnik, slikar i kipar Raoul Hausmann. Raoul Hausmann je bio prvi protivnik apstraktne umjetnosti i jedan od najproblematičnijih i najžešćih boraca dadaizma. Hans Richter ga opisuje kao: „

mozak kroz koji su prošle filozofije, ali koji nije izgubio vezu s realnošću, sa životom, sa svagdašnjicom.“ (Vlašić-Anić, 1997;125)

U Berlinu nastaje i jedan od poznatijih klubova „DADA“. Klub Dada se borio protiv humanizma i povijesnog obrazovanja. U njega je mogao doći tko god je htio i reći sve što želi vezano za umjetnost. Članovi kluba su bili iz različitih gradova diljem svijeta. (Vlašić-Anić, 1997.)

2.1.3. Dada u Italiji

Dadaizam u Italiji se pojavljuje kao duhovno rješenje „ U dadaizmu umjetnost je napokon prvi put pronašla duhovno rješenje: alogične i proizvoljne ritmove linija, boja i zvukova; znakove, koji više ne nagovješćuju ništa osim unutrašnje slobode i totalnog ekoizma, koji su sami sebi dostatni; koji ne žele izraziti ništa, apsolutno ništa.“ (Vlašić-Anić, 1997;212)

Jedan od glavnih predstavnika u Italiji bio je talijanski pjesnik, urednik, teoretičar umjetnosti i utemeljitelj Filippo Tommaso Marineti. Marrineti je jedan od najpoznatijih autora futurističkog manifesta koji je objavljen 1909.godine. Poznatija pjesma Marinetija pod nazivom „devetorostrukopljesnjiva bitka za Monte Altissimo“ izvedena je 1916.godine na otvorenju rimske izložbe. Marineti je uz pomoć Balla i Depera izveo svoju pjesmu. Depere se proslavio sa svojim plastičnim kompleksima, odnosno pravim ali beskorisnim šaljivim mašinama koje su se kretale, puštale dim i proizvodile buku. Plastični kompleksi su poeme na apstraktnom jeziku. Talijanski dadaizam razvijao se u periodu europske avangarde. (Vlašić-Anić, 1997.)

2.1.4. Dada u Zagrebu

Dada je svjetskog karaktera tako da se u Zagrebu o dadi znalo od samoga početka. U Zagrebu se 1922.godine pojavljuje književnik i novinar Dragan Aleksić sa svoje dvije dadaističke publikacije. Prvi broj je bio u časopisu „Dada-Tank“ pod nazivom „dada-yougo“ i u antologiji Dada-Jazz. Informativno – programski iskazi o dadaizmu Aleksića najavljuju i stvaraju „novi stil“.

Tekstovi Dragana Aleksića uništavaju pojam negacijom „bilo kakvih estetskih i književno kritičkih pojmova“ i umjetničkih pravaca. Temelji Dada cluba u Zagrebu su trgovački jer se reklamiraju i za proširenje pa tako stavljaju reklame uz pomoć kojih ljudi mogu ulagati svoj kapitalu tzv. „dada - poduzeće“. (Vlašić-Anić, 1997;203)

2.2. Metafizičko slikarstvo

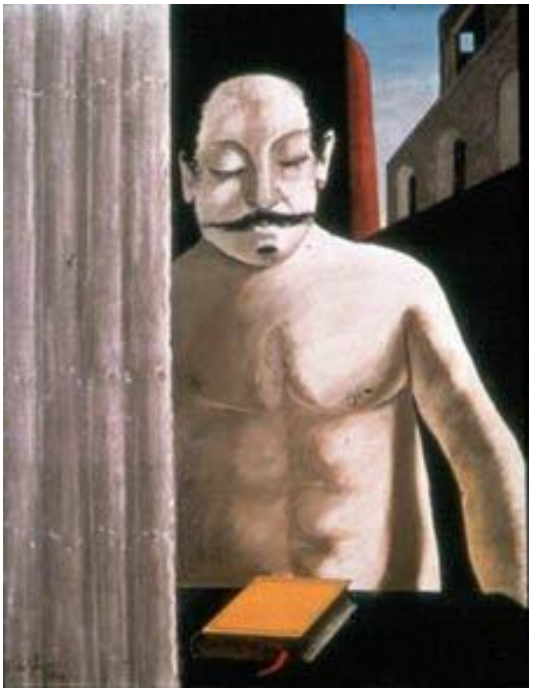
Metafizičko slikarstvo odnosi se na ono nadprirodno i nadnaravno kojeg nema u stvarnosti. Nastalo je u gradu Ferrari u Italiji između 1912-1915.godine. Začetnik takvog slikarstva bio je Giorgio De Chirico koji je sa Carlom Carraom i Giorgiom Morandijem 1917. godine osnovao školu metafizičkog slikarstva. Metafizičko slikarstvo zrači tajanstvenošću u kojoj prikazuje npr. ostatke klasične građevine, gole krojačke lutke, kipove umjesto ljudskih figura. (Hrvatska eclikopedija, 2010.)

Metafizičko slikarstvo se izražava kroz geometrijsku pravilnost, simbolike boja i nostalgije prema prošlom vremenu. Giorgio De Chirico je utemeljio metafizičko slikarstvo sa svojim bratom Andreom i futuristom Carlom Carra koji je napisao djelo o takvom vrstu slikarstva. (Proleksis enciklopedija, http://proleksis.lzmk.hr/56191/, 10.8.2018.)

Giorgio De Chirico je odrastao u Grčkoj, iako su mu roditelji talijani. Roditelj su ga od malih nogu poticali na umjetnost. De Chirico je postao jedan od najpoznatijih umjetnika zbog svog jezovitog raspoloženja i čudne umjetnosti gradskih slika. Gradske slike nije slikao kao mjesta s puno prizora nego kao uklete ulice koje je susretao u snovima. Poznatija djela su mu „Enigma jesenskog popodneva“, „Dječji mozak“ i „Melankolija odlaska“ koje je naslikao 1910.-1916.godine. (https://www.theartstory.org/artist-de-chirico-giorgio.htm, 11.8.2018.)

Slika 3. Enigma jesenskog popodneva 1914. uljane boje
(https://www.moma.org/collection/works/80587, 12.11.2018.)

Slika 4. Dječji mozak 1914. uljane boje
(https://uploads3.wikiart.org/images/giorgio-de-chirico/the-child-s-brain 1917.jpg!Large.jpg, 12.11.2018.)

Slika 5. Melankolija odlaska 1916. uljane boje
(https://i2.wp.com/uploads4.wikiart.org/images/giorgio-de-chirico/gare-montparnasse-the-melancholy-of-departure-1914.jpg!Large.jpg, 12.11.2018.)

3. KOMPONENTE NADREALIZMA

3.1. Društveni i politički aspekt

Nadrealizam je nastao i neposredno se razvijao iz talijanskog metafizičkog slikarstva i dadaizma. Nadrealizam se pojavljuje u svakodnevnom životu istovremeno u književnosti, poeziji, glazbi, kazalištu. Mnoge države su imale uporište u nadrealizmu. Nadrealistička ideologija je ideologija koja je htjela postići da Amerika propadne. Nadrealisti su htjeli uništiti zapadni dio i uzdići istočni dio kao čuvara duhovnih vrijednosti. 1925. godine Aragon je izjavio „Uništit ćemo tu civilizaciju koja vam je draga. Zapadni svijete, osuđen si na smrt. Mi smo defetisti Europe. Vidite kako vam je ova zemlja suha i dobra za sve požare.“ Dok poznati umjetnik Andre Breton izjavljuje „Neka se trgovci drogom bace na prestravljene zemlje. Neka se Amerika u daljini sruši sa svojih bijelih nebodera.“ Nadrealistički čin je bio ubilačka ludost koja na svu sreću nije imala političku potporu jer bi to dovelo do propasti zapadnog dijela. Nadrealisti su u istočnom djelu vidjeli domovinu. Napad je bio usmjeren na logiku, razum i prosvjetiteljstvo. Nadrealisti su zapravo htjeli uništiti sve što im je davalo moć. Marineeti je manipulirao uz pomoć svog ponašanja, raznim uličnim manifestacijama koje je organizirao i zbog toga je morao otvoriti vrata govorom politike koju su ljudi htjeli čuti. Nadrealistička djela su i sama bila takva npr. „ofucana trulež“, „gad“, „pokvareni tikvan“ i mnoga druga koja su otvoreno pokazivala mržnju, bijes i mišljenje koje imaju. Takav nadrealistički zanos trajao je do sedamdesetih godina. (http://www.matica.hr/vijenac/210/nadrealizam-i-pokvarenost-zapada-14730/, 19.8.2018.)

3.2. Psihoanaliza

Psihoanaliza je nastala kao pomoć čovjeku da kontrolira vlastitu podsvijest i mirno živi svoj život. Nadrealisti su se uz pomoć umjetnosti oslobađali rušilačke energije i nesvjesne žudnje. Nadrealisti su bili poznati po skandalima i provokacijama tako da su se suprotstavljali uporabi jezika i njegovoj strukturi, te su težili automatskim slikama i dojmovima. Nadrealisti su uz pomoć psihoanalize htjeli prodrijeti u ono nesvjesno, neplanirano koje su koristili pri stvaranju pjesama i slika. Umjetnici su pokušavali izbjeći kontrolu razuma i u svojim djelima prikazati snove, odnosno dozvoliti neplaniranom da izađe na vidjelo preko djela. (Hrvatska enciklopedija).

3.3. Automatizam

Automatizam je značajna karakteristika nadrealizma. Andre Breton je 1924.godine u Parizu izdao *Nadrealistički manifest* prema kojem je nadrealizam čisti psihički automatizam s kojim se želi izraziti stvarno djelovanje misli, bez kontrole razuma na misli i izvan svake estetske ili moralne preokupacije. Zasnivanje nadrealizma se temelji na vjerovanju u višu realnost, moći sna i igre misli. Guillaume Apollinaire je definiciju nadrealizma smislio za svoju dramu no nadrealisti su definiciju usvojili i smatrali ju definicijom koja na odgovarajući način opisuje nadrealističke manifestacije. (http://nadrealizam.rs/rs/o-nadrealizmu/o-nadrealizmu-pojam-i-poceci, 21.9.2018.)

4. ZNAČAJNI UMJETNICI NADREALIZMA U HRVATSKOJ

4.1.Stančić Miljenko (1926. - 1977.)

Hrvatski slikar i grafičar iz Varaždina, od svog prvog samostalnog nastupa u Zagrebu smatra se začetnikom nadrealističkog slikarstva u Hrvatskoj . Njegovo djelo svrstano je u drugačije, metafizičko, magično i fantastično. Njegovo slikarstvo puno je intimnih i autobiografskih uspomena, te dojmova iz njegove okoline. Nakon 1955. u svojim djelima slika obrise krovova, trgova i ulica svog rodnog kraja. 1970. u svojim djelima motiv obogaćuje erotskim sadržajem. Bavio se grafikom i scenografijom, te je crtao ilustracije za mnoge poznate novine i časopise kao što su „Narodni list“, „Vjesnik“, „Republika“ i mnogi drugi. Samostalno je izlagao u brojnim gradovima Hrvatske i šire. O njemu i njegovim djelima snimljeno je nekoliko filmova. (Skupina autora, 1996.). Najraniji poznati rad M. Stančića je crtež na pakpapiru na kojem je u dobi od 16 godina nacrtao Zagorski cug. Svoja djela je slikao po sjećanju, bez studija i modela. Pri crtanju se služio tehnikom starih majstora. U Stančićevim djelima se vidi perfekcija, profinjeno nijansiranje, irealna svjetlina, spoj starog i novog.
(Sandra Križić Roban, 2013.)

Poznatija djela su „Mrtvo dijete“ , „Majka i dijete“, „Ljubavnici“, „Nad starim krovovima“ itd. Dojmljive slike su slika mrtvog djeteta u kojoj je Stančić prikazao svog rano preminulog brata koji se pojavljuje u nekoliko njegovih ilustracija i slika 8. na kojoj dva prazna tijela leže jedno pored drugoga.
(https://www.jutarnji.hr/kultura/art/miljenko-stancic-u-umjetnickom-paviljonu-solidan-pregled-opusa-velikog-varazdinskog-slikara-bez-novih-teza/5780883/ 1.9.2018.)

Slika 6. Stančić Miljenko
(https://hr.wikipedia.org/wiki/Miljenko_Stan%C4%8Di%C4%87#/media/File:Miljenko_Stan%C4%8Di%C4%87.jpg, 12.11.2018.)

Slika 7: „Mrtvo dijete“, 1955. uljane boje (https://www.jutarnji.hr/incoming/113018-145053-stancic_izlozba13160317jpg/5780915/alternates/FREE_580/113018-145053-stancic_izlozba13-160317.jpg, 12.11.2018.)

Slika 8: „Ljubavnici“, 1960. uljane boje (https://www.vreme.com/gallery/1284875_br._28_M._STANCIC__LJUBAVNICI__ulje_platno__1960__66x82.jpg, 12.11.2018.)

Slika 9: „Majka i dijete“, 1967. uljane boje (https://i.pinimg.com/originals/4f/fa/e5/4ffae5a545b8cb8b25c0998714ece84e.jpg, 12.11.2018.)

Slika 10: „Nad starim krovovima“, 1970. uljane boje (http://mmsu.hr/wp-content/uploads/2018/01/NAD-STARIM-GRADOM.jpg, 12.11.2018.)

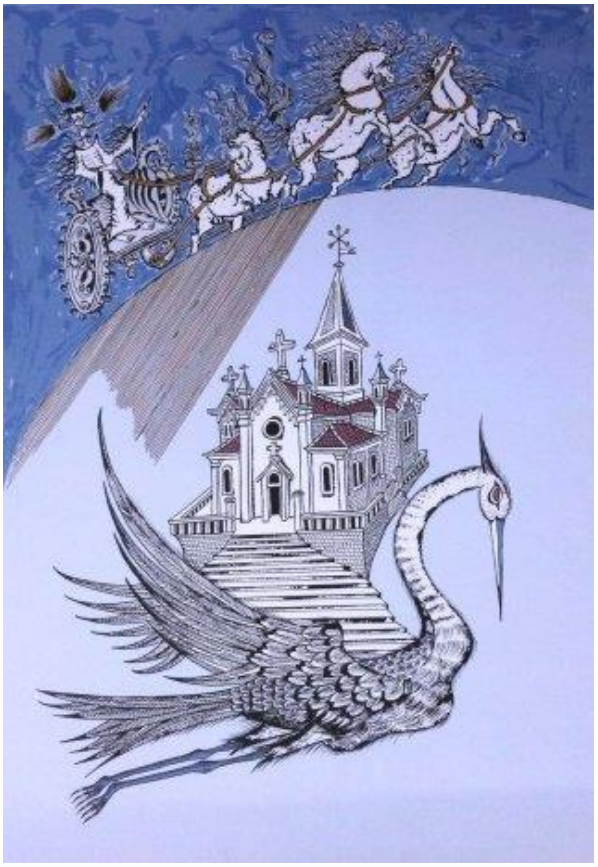
4.2. Šercar Hrvoje (1936. - 2014.)

Hrvatski slikar i crtač iz Zagreba koji je u slikarstvu bio samouk. Svoja djela je izlagao od 1960. godine. Njegovi crteži su bili opornih linija i grotesknih oblika, a nakon toga biblijski i kršćanski motivi. Bavio se ilustriranjem knjiga i grafičkim oblikovanjem. Svoja djela je samostalno izlagao u Hrvatskim gradovima i van Hrvatske. U svojim djelima koristi motive nepravilnih oblika (koža, drvo) i na njima prikazuje gradove, te ljudske i životinjske likove. (Skupina autora, 1996.)

Miljenko Stančić ga je uveo u svijet umjetnosti i bio mu je velika podrška. Šercar je bolovao od tuberkuloze pa mu je Stančić donosio slikarski pribor u bolnicu u Brestovcu. Crteži su često bili crno bijele boje. Hobi mu je bio pravljenje poštanskih marki. Napravio je oko sedamdesetak hrvatskih poštanskih marki, više od svih hrvatskih umjetnika. Bile su lake za prepoznati zbog načina na koji ih je napravio, specifične pomaknute perspektive te načičkanih kućica.
(https://www.jutarnji.hr/kultura/art/hrvoje-sercar-odlazak-majstora-crteza-koji-je-i-bez-boje-crtao-sareno/580255/ 7.9.2018.)

Slika 11: Šercar Hrvoje
(http://arhiva.nacional.hr/img/9/4/3/9435e9bfbccba3874ab592b001ecb137_700x550.jpg, 12.11.2018.)

Slika 12. Kočija, roda i crkvica 1956. sitotisak (https://www.njuskalo.hr/image-bigger/slike/hrvoje-sercar-kocija-roda-crkvica-serigrafija-70x50cm-slika-23885794.jpg, 12.11.2018.)

4.3. Josip Seissel (1904. - 1987.)

Hrvatski slikar, arhitekt i urbanist. Bavio se slikarstvom još od 1921. Eksperimentirao je s geometrijskim oblicima i bojama koji su često zračili humorom. Prije rata njegovi crteži su bili ispunjeni tjeskobom i zloslutnim priviđanjima, dok za vrijeme rata njegovi crteži su puni strepnje i straha. Nakon rata u svojim crtežima prikazuje imaginarne vizije svijeta prirode. Svoje radove je samostalno izlagao u Zagrebu i Beogradu. (Skupina autora, 1996.)

Najpoznatije njegovo djelo je Pafama u kojem uz pomoć osnovnih boja prikazao geometrijske oblike na crnoj kvadratnoj pozadini. Njegov hobi bio je kazalište u kojem je i nastupao još od dječačke dobi. Svoje crteže je upotpunjavao realističkim detaljima, organičkim oblicima i skrivenim predmetima i likovima. Njegova

djela su se sastojala od dva dijela, verbalnog i vizualnog. Njegovi crteži su imali snažnu vezu između onog što je prikazao i teksta. (Sandra Križić Roban, 2013.)

Slika 13. Pafama, 1922. kolaž i pastel
(https://www.europeana.eu/portal/hr/record/2063611/CRO_280_002.html, 12.11.2018.)

4.4. Nives Kavunić – Kurtović (1938. – 2016.)

Svoja djela je uvijek slikala na podu. Za koje je dobila mnoga priznanja i nagrade. Njena djela su ostavila neizbrisiva trag u hrvatskoj umjetnosti i nalaze se u svim značajnim muzejima, galerijama, privatnim i javnim zbirkama. Njezino remek djelo su dva svitka umjetničke ispovijesti dugački više od 56 metara pod nazivom „Zarolan životom ili rolada življenja“
(https://magazin.hrt.hr/427654/sjecanje-na-nives-kavuric-kurtovic , 13.9.2018.)

U svom stvaranju prikazuje osobnu muku, ranjivu poziciju, kombinaciju stvarnosti i podsvijesti, te preosjetljivost osobe koja formira unutrašnji svijet. Svoja djela slikala je i na lesonitu što joj je omogućilo da naslika nešto drugačije, opornijeg karaktera. Na svoje radove je ispisivala riječi, naslove, fraze i rečenice. U dijelovima

svitka „Zarolan životom ili rolada življenja“ prikazuje život, dijelove tuđih života i pripovijesti. (Sandra Križić – Roban, 2013.)

Imala je više od tristo skupnih i više od sto samostalnih izložbi. Iscrtala je brojne crteže različitih veličina i 11 crtačkih blokova malog formata. Blokovi nisu imali korice i bile su iscrtane samo desne stranice bloka dok je lijeve ostavljala prazne. Nacrtala je više od 130 crteža koristeći se tušem i perom. (Kabinet grafike, 2016.)

Slika 14. Zarolan životom ili rolada življenja 1982. uljana boja i kolaž (https://www.hrt.hr/media/tt_news/158567_5a7da7c4baf3560fa8f9.jpg, 12.11.2018.)

4.5. Krsto Hegedušić (1901. – 1975.)

Hrvatski slikar, grafičar, pokretač i osnivač Udruženja umjetnika Zemlja. U mjestu Hlebine se razvila hlebinska slikarska škola zahvaljujući Hegedušiću koji je 1930.godine u tom mjestu započeo s podučavanjem seljaka slikarstvu. Radio je u Hrvatskom Narodnom Kazalištu u Zagrebu za koje je izradio svečani zastor te scenografije i kostime. Osim toga izradio je i ciklus fresaka, prikazivao ratne prizore i ilustrirao knjige. (Skupina autora, 1999.) (Hrvatska enciklopedija)

U početku je slikao akvarele mjesta u kojem je odrastao i što se događalo u njima. Slikao je krave, pastire, oranice, zapuštena dvorišta, tarabe i mnoge druge. Poznate prve slike Hlebina su „Naša kuća u Hlebinama“, „Bilo nas je pet u kleti“ i

„Selo Hlebine“. Zatim kroz svoje slike prikazuje stvarnost, glad, bijedu, krv, mrtve ljude, noževe, nasilje, kraljevske žandare, seljačku masu, krvnike odnosno sve ono što pokazuje da slikarstvo može biti ujedno i legenda i literatura. (Krleža, Malenković, Schneider, 1974.)

Slika 15. Bilo nas je pet u kleti, 1927. tempera
(http://www.enciklopedija.hr/Ilustracije/KrstoHEGEDUSIC1.jpg, 12.11.2018.)

Slika 16. Selo Hlebine 1930. uljane boje
(http://www.kulturni-turizam.com/slike/generali%C4%87.jpg, 12.11.2018.)

5. ZNAČAJNI UMJETNICI NADREALIZMA U EUROPI

5.1. Yves Tanguy (1900. – 1955.)

Američki slikar francuskog podrijetla. Pravo ime mu je Raymond Georges Yves Tanguy. Bio je samouk i u svojim slikama je prikazivao krajolike koji su smješteni u dubokim prostorima neobičnih oblika organskog podrijetla pod nazivom „Mama, tata je ranjen“ i „Strah“. (skupina autora, 1999.) (hrvatska enciklopedija)

Zanimao se za književnost, a za slikara se odlučio kada je u izlogu umjetnina vidio dvije slike od Giorgio De Chirico. Njegovo prvo remek djelo „Mama, tata je ranjen!“ prikazuje misli koje su ga proganjale tokom života. Posljednja slika pod nazivom „Umnožavanje lukova“ prikazuje zagonetnu a ujedno i zastrašujuću scenu. (Stanek, 2009.)

Slika 17. Mama, tata je ranjen 1927. uljane boje (https://www.moma.org/media/W1siZiIsIjQwMDg1NSJdLFsicCIsImNvbnZlcnQiLCItcmVzaXplIDIwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=210ff422edcb7653, 12.11.2018.)

Slika 18. Strah 1940. uljane boje
(https://bizarrocentral.files.wordpress.com/2013/03/fear-by-yves-tanguy.jpg, 12.11.2018.)

5.2. Paul Delvaux (1897. – 1994.)

Umjetnik koji je rođen u Belgiji u gradu Wanze. Roditelji su očekivali od Paula da će nastaviti očevim stopama i ostvariti pravnu karijeru, no Paulova teta ga je poticala, ohrabrivala i okretala prema zanimanju za literaturu i pjesme. Studirao je arhitekturu koju nije završio zbog neuspjeha u matematici. Nakon toga upisuje se na akademiju za umjetnost u Bruxellesu koju je i završio u 27. godini života. Prva poznatija slika je bila „Sleeping Venus“ koju je nakon nekoliko kritika uništio. Većina motiva koje je prikazivao su inspirirana adolescentskim iskustvima kao što je smiješna lubanja muškog kostura u školi. Proslavio se slikajući gola tijela žena. Neka od poznatijih djela su mu „Žena sa ogledalom“, „Noćna posjeta“, „Muškarac na ulici“, „Žena u špilji“ i mnoge druge.
(https://www.christies.com/features/10-things-to-know-about-Paul-Delvaux-8884-1.aspx 5.10.2018.)

Umjetnik koji je u početku svog slikarstva slikao aktove žena koje je ponekad naslikao odjevenim u čudne viktorijanske haljine i skromno odjevene muškarce koji su bili zadubljeni u svoje snove. Prikaz takvog djela je slika pod nazivom „Ulaz u grad“. (Stanek, 2009.)

Slika 19. The sleeping Venus 1944. uljane boje (http://4.bp.blogspot.com/-G9-2zz5S9Wg/UUEqFSivFnI/AAAAAAAAAHQ/ck_v3iBA7vk/s1600/Delvaux.jpg, 12.11.2018.)

Slika 20. Noćna posjeta 1944. uljane boje (https://uploads8.wikiart.org/images/paul-delvaux/night-visit-1938.jpg, 12.11.2018.)

5.3. André Masson (1896. – 1987.)

André Masson je bio francuski slikar, ilustrator, pisac i dizajner. Svoju mladost je prove u Brusselu u Belgiji, gdje je radio kao crtač uzoraka i u isto vrijeme studirao na akademiji umjetnosti. Nakon toga se vratio u Francusku i služio francuskoj vojsci u kojoj se teško ozlijedio. Odlazi u Španjolsku i svoj daljnji rad temelji na istraživanju slika od pijeska, slika ljudskih i životinjskih oblika, te teme borbi i pokolja u kojima je naglasak bio na nasilju i erotizmu. Tada se za stalno vraća u Francusku i započinje slikanje na temu planina, vodenih slapova itd.

Neka od poznatijih djela André Masson bila su „Gitara i profil“, „Kartaški trik“, „Sunce u šumi“, „Firenca u sumraku“ i mnoga druga.
(https://www.tate.org.uk/art/artists/andre-masson-1590 ,16.10.2018.)

Bio je istaknuti predlagač automatske umjetnosti. U takvoj vrsti umjetnosti ruci se dopušta slobodno kretanje bez unaprijed određenog plana kako bi se otkrile misli i slike iz podsvjesnog uma. André Massonov prvi rad apstraktne umjetnosti objavljen je 1924. godine i trenutno se nalazi u muzeju moderne umjetnosti u New Yorku.
(http://www.artnet.com/artists/andr%C3%A9-masson/ , 16.10.2018.)

Slika 21. Kartaški trik 1923. uljane boje
(https://uploads2.wikiart.org/images/andre-masson/card-trick.jpg, 12.11.2018.)

Slika 22. Sunce u šumi 1959. litografija

(https://uploads4.wikiart.org/images/andre-masson/the-sun-in-the-forest.jpg, 12.11.2018.)

6. SALVADOR DALÍ I RENÉ MAGRITTE

6.1. Salvador Dalí (1904. – 1989.)

Dalí je bio Španjolski slikar, kipar, dizajner i filmaš. Poznat kao Salvador Dalí, no njegovo puno ime je Salvador Domingo Felipe Jacinto Dalí i Domenech. Vlastitu ikonu stvorio je uz pomoć svojih neobičnih uvis podignutih brkova.

Dalíjev život je bio pun mašte, umjetničkih i tehničkih kvaliteta i rada uz pomoć kojeg je uspio napraviti kulturnu zbirku. Iako su ga neki smatrali varalicom, Dalí je stvorio mnogo veličanstvenih slika. U dvadesetom stoljeću Dalí je prikazao puno uzbudljivih i dramatičnih prizora uz pomoć stvaralačke osobnosti i imaginacije. Ideje za svoje slike pronalazio je u osobnim iskustvima, događajima iz prošlosti i kulturi. Slikao je spontano, brzo bez prethodnih priprema uz pomoć raznih stilova i tehnika. (Maroević, Segato, 2008.)

Španjolac Dalí se smatra simbolom nadrealizma. U svojim slikama prikazuje nevjerojatan talent, snagu imaginacije i uvjerenja koja slike prikazuju. U početcima u svojim slikama prikazuje svoj temperament kroz slikanje krajolika punog fantazije. Razvio je tehniku u kojoj koristi blistave boje ali neusklađene. Pri slikanju Dalí bi prvo naslikao sliku koja mu je na umu a zatim na nju dodavao asocijacije i povećavao broj proganjanja i ludila koje je prikazao na slici. (Arnason, 2009.)

Bio je veliki umjetnik i ekscentrik što ga je dovelo do uspjeha. Mnogi ljudi koji nemaju veze sa umjetnošću su čuli za Dalíja uz pomoć njegovih ranije spomenutih brkova koji su mu bili zaštitni znak. Rođen je u malom gradu Figuerasu, a u obližnjem mjestu Port Lligat si je sagradio kuću. U većini svojih radova upravo prikazuje mjesta u kojima je odrastao i krajolik. Odrastao je u obitelji srednje klase no njegovi roditelji su se kretali u krugu obrazovanih i bogatih ljudi koji su poticali Dalíja na napredak. 1921. odlazi u Madrid i tamo studira slikarstvo. Osam godina kasnije postaje članom nadrealista. U tome mu je pomogla Gale Éluard koja je bila njegova ljubavnica i žena. Ona mu je bila velika podrška i potpora uz pomoć koje je ostvario sve što danas i je.

Svoju slavu stekao je u Americi gdje se preselio, održavao izložbe i marljivo radio. Tijekom života mnoge krivotvorine njegovih radova su bile prodavane. Dali je potpisao na tisuće praznih listova koji su se kasnije mogli nezakonito iskoristiti. (Harris, 1998.)

Dalí se bavio slikarstvom, kiparstvom, nakitom, grafikom, tekstovima, filmovima i mnogim drugim. Njegov život i mašta bili su beskonačni. Njegova djela su prikazivala energiju i motiviranost koju je posjedovao, te originalnost i snagu vizija. Imao je sposobnost uvjerenja da sa motivima začudi, zapanji i zadivi ljubitelje umjetnosti. Poznata djela su mu „Krist sv. Ivana od Križa“, „Posljednja večera“, „Otkrića Amerike Kristofora Kolumba“ i „Esferične Galatee“. (Maroević, Segato, 2008.)

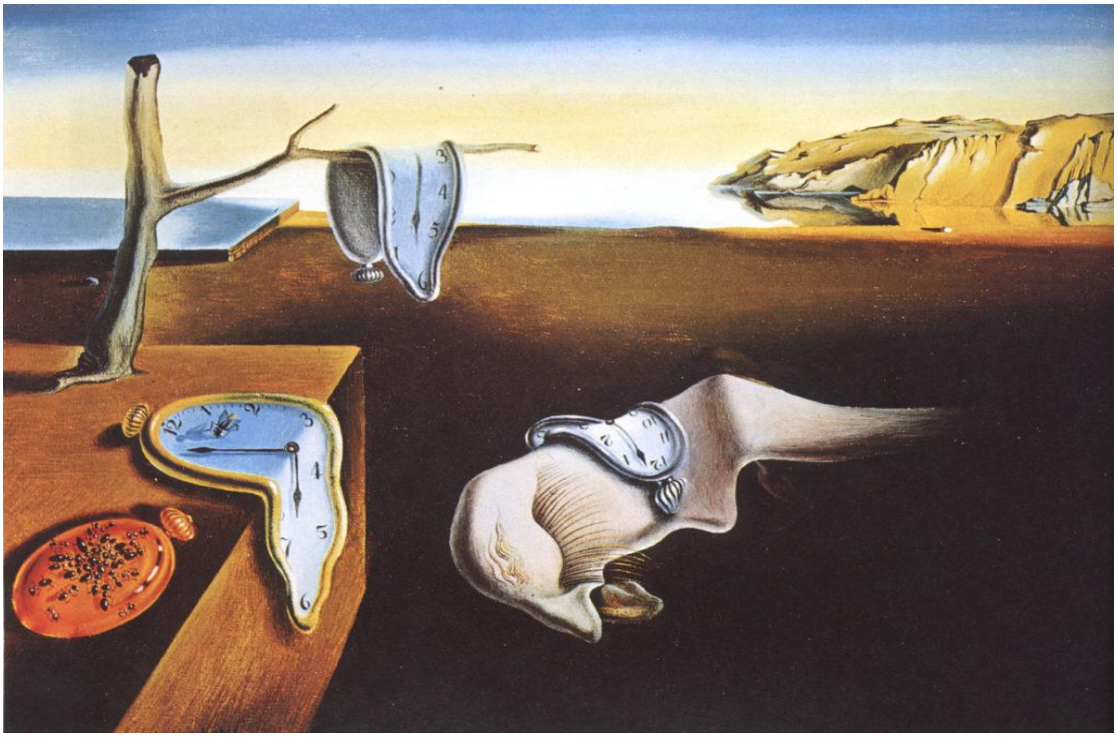
U njegovom rodnom kraju u gradu Figuerasu je otvoren „Dalíjev muzej“ koji je sadržavao bizarne predmete i zidne slike. Nakon smrti 1989. tamo je i sahranjen. (Harris, 1998.)

Slika 23. Salvador Dalí
(https://punjenipaprikas.com/sites/default/files/touchpro/resize/dali-350x448.jpg, 12.11.2018.)

Izjave Salvadora Dalí: „Jedina razlika između mene i nadrealista jest u tome što sam ja nadrealist“, „Jedina razlika između mene i luđaka je u tome što ja nisam lud“, „Svakog jutra kad se probudim najveću radost mi pričinjava spoznaja da sam: Salvador Dalí“ i njegov recept: „Ponašaš li se kao genij, genije ćeš i postati“.
(Neret, 2001.)

Razvoju svjetske kulture je pomogao sa jednom poznatom slikom pod nazivom „Postojanost pamćenja“ koju je naslikao 1931. godine u kojoj prikazuje rastaljenost satova. Dvadeset i jednu godinu kasnije naslikao je i ponovni rad pod nazivom „Raspadanje postojanosti pamćenja“. Izrađivao ga je dvije godine. (Harris, 1998.)

Slika 24. Postojanost pamćenja 1931. uljane boje
(http://www.ziher.hr/wp-content/uploads/2017/08/tumblr_mzay5fdAJB1smye1so1_1280-1024x778.jpg, 12.11.2018.)

Slika „Postojanost pamćenja“ je vjerojatno najslavnije djelo Salvadora Dalíja. Relativno je malih dimenzija, samo 24 x 33 cm. Dalí na slici prikazuje labavost satova, odnosno sve ono što se nalazi u našoj podsvijesti i uspavanu glavu koja se pojavljuje u mnogim njegovim djelima. Ova slika potiče ljude na razmišljanje o vremenu i pamćenju. Sliku Port Lligata u pozadini je već imao naslikanu tako da mu je trebalo malo vremena da dovrši sliku. Inspiracija za sliku mu je sinula dok je gledao prirodnost sira Camembert (Harris, 1998.)

Na slici Dalí je kreirao uvjerljiv i miran iracionalni svijet koji podsjeća na san. Razmještaj objekata na slici privlači oko gledatelja, džepni satovi koji pokazuju

različito vrijeme u različitim transformacijama, njihovo rastezanje i topljivost. Upravo kroz te satove Dalí je želio prikazati da se smrt ne može izbjeći i da smrt čeka svakoga od nas. (Farthing, 2015.)

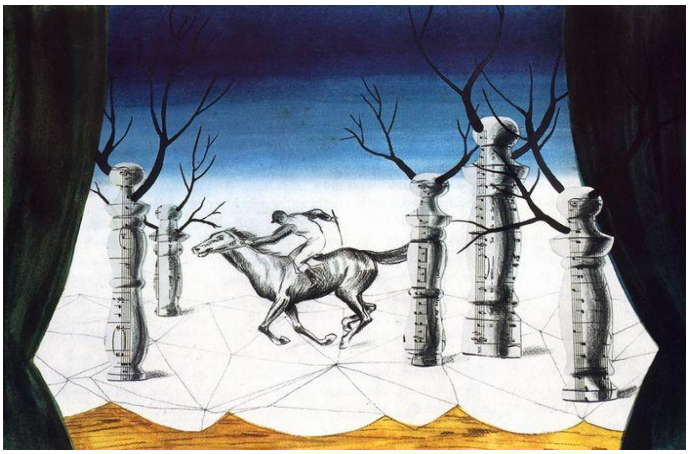
Slika 25. Raspadanje postojanosti pamćenja, 1954. uljane boje (https://imgc.allpostersimages.com/img/print/posters/salvador-dali-the-disintegration-of-the-persistence-of-memory-c-1954_a-G-324193-0.jpg?w=867&h=693, 12.11.2018.)

Slika „Raspadanje postojanosti pamćenja“ prikazuje raspadanje, formiranje svijeta i Dalíjevu matematičku neobičnost. U pozadini se vidi Port Lligat kao i na prijašnjoj slici. Bitni dio slike naslikao je ispod kože koja je zakvačena za drvo. Na ovom djelu kao i na prijašnjem Dalí neprimjetno prikazuje svoj autoportret uspavane glave. Djelo je izrađivao od 1952.-1954.godine. (Harris, 1998.)

6.2. René Magritte (1898. – 1967.)

Belgijski slikar koji je sa dvanaest godina krenuo u školu crtanja. Povremeno je studirao na Kraljevskoj akademiji lijepih umjetnosti u Bruxellesu od 1916. do 1918. godine. Na akademiji je stekao tehničke vještine kojima se kasnije koristio u mnogim svojim slikama. Jedno vrijeme je radio kao crtač u tvornici zidnih tapeta i tada se oženio za Georgette Berger.

1926. prvi put se pojavljuje na umjetničkoj sceni sa svojom prvom nadrealističkom slikom pod nazivom „Le jockey perdu“. (Farthing, 2015.)

Slika 26. Izgubljeni džokej 1926. kolaž
(https://uploads7.wikiart.org/images/rene-magritte/the-lost-jockey-1926(1).jpg, 12.11.2018.)

Nadrealisti su ga smatrali nevidljivim čovjekom zbog svoje anonimnosti. George Melly je za scenarij jednog filma napisao: „On je tajni agent; njegov je cilj ozloglasiti cijeli sustav malograđanske stvarnosti. Kao i svi saboteri, odijeva se i ponaša kao svi kako ne bi bio otkriven.“ (Arnason, 2009:307)

Magrittova djela prikazivala su stvarnost, svakodnevnost života. Magritte je bio uvjeren da „svjesna misao vodi do ideje, a ideja je najvažniji element slikarstva. Ako je koncept slike održiv, onda je reprodukcija slike jednako vrijedna kao original.“ (Farthing, 2015:432)

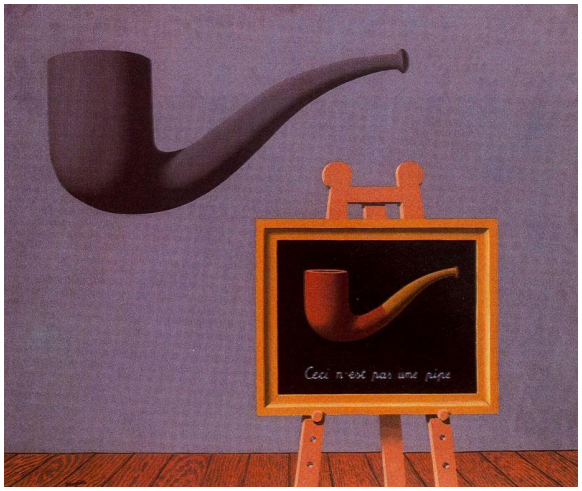

Slika 27. René Magritte
(http://www.renemagritte.org/images/rene-magritte-photo.jpg, 12.11.2018.)

Od 1927. – 1930. godine Magritte je živio u Parizu, te tri godine su bile najuspješnije u njegovom životu. Nakon toga se vratio živjeti u Bruxelles i povukao iz umjetničkih središta, ta odluka je razlog zbog kojeg njegove slike nikada nisu dobile zasluženu pozornost. Pravi prikaz njegova pristupa je slika „Izdaja“ u kojoj detaljno prikazuje lulu, a ispod nje je napisao podnaslov „Ceci n'est pas une pipe“ što bi značilo „ovo nije lula“. (Arnason, 2009.)

Slika 28. Izdaja 1929. uljane boje (https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/41G0sWOLkdL.jpg, 12.11.2018.)

Slika 29. Dvije misterije 1966. uljane boje (https://uploads1.wikiart.org/images/rene-magritte/the-two-mysteries-1966(1).jpg, 12.11.2018.)

Slika Izdaja ima podnaslov „Ceci n'est pas une pipe“ što znači „ovo nije lula“. Postoje dvije verzije lule. Ovo je prva verzija u kojoj je lula brižljivo naslikana i ispod nje natpis ispisan rukom, pravilnim umjetničkim rukopisom. Slika prikazuje jednostavnost dok je druga verzija kompliciranija. Druga verzija prikazuje istu lulu, isti podnaslov, jedina razlika je u tekstu i liku koji su smješteni unutar okvira na stalku koji se nalazi na podu.

U svojim djelima prikazuje složeni odnos platna i naslova koji omogućuje gledatelju da ujedno bude i čitatelj. Njegovi naslovi i djela odudaraju kako bi potakli uznemirenost gledatelja. Magritte u slikarstvu prikazuje što više sličnosti npr. „nije dovoljno da crtež lule sliči luli; on mora sličiti drugoj nacrtanoj luli koja i sama sliči luli. Nije dovoljno da stablo sliči stablu, a list listu, nego list stabla mora biti sličan samom stablu, koje će pak imati formu svojeg lista.“ (Foucault, 2011:45)

Jedne od poznatijih umjetnikovih slika su „Lažno ogledalo“, „Ljubavnici“, „Izdaja“, „izgubljeni džokej“ i „Probijeno vrijeme“.

Slika 30. Lažno ogledalo 1928. uljane boje (http://www.rene-magritte.com/The%20False%20Mirror%20Rene%20Magritte.jpg, 12.11.2018.)

Slika 31. Ljubavnici 1928. uljane boje

(https://uploads3.wikiart.org/images/rene-magritte/the-lovers-1928(1).jpg, 12.11.2018.)

ZAKLJUČAK

Nadrealizam je pokret koji je volio provokaciju kao i dadaizam. Dadaizam je preteča nadrealizmu, odnosno pokret koji je nastao prije nadrealizma. U početku umjetnici su improvizirali sa djelima, a kasnije su smišljali što i kako naslikati. Nadrealisti su otkrivali nove metode i tehnike umjetnosti. Utemeljitelj nadrealizma je bio Andre Breton koji je isticao važnost snova i podsvijesti odnosno slobode koju umjetnici trebaju imati pri izradi svojih djela.

Dadaizam je pokušavao razbiti logičku povezanost i smisao u djelima. Zurich, Berlin, Pariz i New York su četiri grada koja se smatraju domaćinima dadaizma. Dadaizam je pokušavao uništiti stara načela i zakonitosti dok je nadrealizam samo prezirao zakone a više se usmjerio na ljudski duh. Navedeni značajni umjetnici nadrealizma u Hrvatskoj i Europi su poznati po svojim sličnostima u tehnikama, a ujedno tolikim različitostima u vizijama, idejama, načinima na koji su prenosili ono što misle na papir.

Nadrealizam u likovnoj umjetnosti može se koristiti i u vrtiću u radu s djecom. Povijest nadrealizma i dadaizma se može približiti djeci kroz razne aktivnosti, te ih potaknuti na osobnu kreativnost i izražavanje kroz likovne radove, stvaranje skulptura, smišljanje pjesmica i njihovim izlaganjem na malim dječjim izložbama u svrhu poticanja djece na razmišljanje, govor, te želju za daljnjom kreativnošću i umjetnosti.

LITERATURA

Internetske stranice:

1. https://www.zuerich.com/en/visit/culture/cabaret-voltaire (3. kolovoza 2018.)
2. http://proleksis.lzmk.hr/56191/ (10. kolovoza 2018.)
3. https://www.theartstory.org/artist-de-chirico-giorgio.htm (11. kolovoza 2018.)
4. http://www.matica.hr/vijenac/210/nadrealizam-i-pokvarenost-zapada-14730/ (19. kolovoza 2018.)
5. https://www.jutarnji.hr/kultura/art/miljenko-stancic-u-umjetnickom-paviljonu-solidan-pregled-opusa-velikog-varazdinskog-slikara-bez-novih-teza/5780883/ (1. rujna 2018.)
6. https://www.jutarnji.hr/kultura/art/hrvoje-sercar-odlazak-majstora-crteza-koji-je-i-bez-boje-crtao-sareno/580255/ (7. rujna 2018.)
7. https://magazin.hrt.hr/427654/sjecanje-na-nives-kavuric-kurtovic (12.rujna 2018.)
8. http://nadrealizam.rs/rs/o-nadrealizmu/o-nadrealizmu-pojam-i-poceci (21. rujna 2018.)
9. https://www.christies.com/features/10-things-to-know-about-Paul-Delvaux-8884-1.aspx (5.listopada 2018.)
10. https://www.tate.org.uk/art/artists/andre-masson-1590 (16.listopada 2018.)
11. http://www.artnet.com/artists/andr%C3%A9-masson/ (16. listopada 2018.)

Knjige:

1. Arnason H.H. (2009.) Povijest moderne umjetnosti, Stanek, Varaždin.
2. Farthing S. (2015.) Umjetnost vodič kroz povijest i djela, šk. knjiga, Zagreb.
3. Foucault M. (2011.) Ovo nije lula, Meandar media, Zagreb.
4. Gamulin G. (1997.) Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, Naprijed, Zagreb.
5. Harris N. (1998.) Život i djelo Dali, Mozaik knjiga, Zagreb.
6. Križić Roban S. (2013.) Hrvatsko slikarstvo od 1945. do danas, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb.
7. Malenković V. (1974.) Hegedušić, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb.
8. Neret G. (2001.) Dali, CIP- katalogizacija u publikaciji nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.
9. Skupina autora (1996.) Enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.

10. Skupina autora (2004.)Enciklopedija za mlade larousse -povijest umjetnosti. ABC Naklada, Zagreb.
11. Vašić-Anić A. (1997.) Harms i dadaizam. Hrvatsko filološko društvo, Zagreb.
12. Žmegač V. (2014.) Strast i konstruktivizam. Matica hrvatska, Zagreb.

POPIS SLIKA

1. Cabaret Voltaire http://tripfreakz.com/uploads/cabaretvoltaire.jpg, 12.11.2018.
2. Cabaret Voltaire https://s3.amazonaws.com/crowdriffmedia/mirror/09a8ddf50c3df5c7d77a8200d1c06b4ef66e49281bfb18918b60f1df08c22256.jpg, 12.11.2018.
3. Giorgio De Chirio, Enigma jesenskog popodneva 1914. uljane boje https://www.moma.org/collection/works/80587 , 12.11.2018.
4. Giorgio De Chirio, Dječji mozak 1914. uljane boje https://uploads3.wikiart.org/images/giorgio-de-chirico/the-child-s-brain-1917.jpg!Large.jpg , 12.11.2018.
5. Giorgio De Chirio, Melankolija odlaska 1916. uljane boje https://i2.wp.com/uploads4.wikiart.org/images/giorgio-de-chirico/gare-montparnasse-the-melancholy-of-departure-1914.jpg!Large.jpg, 12.11.2018.
6. Miljenko Stančić https://hr.wikipedia.org/wiki/Miljenko_Stan%C4%8Di%C4%87#/media/File:Miljenko_Stan%C4%8Di%C4%87.jpg , 12.11.2018.
7. Miljenko Stančić, Mrtvo dijete 1955. uljane boje https://www.jutarnji.hr/incoming/113018-145053-stancic_izlozba13-160317jpg/5780915/alternates/FREE_580/113018-145053-stancic_izlozba13-160317.jpg , 12.11.2018.
8. Miljenko Staničić, Ljubavnici 1960. uljane boje https://www.vreme.com/gallery/1284875_br._28_M._STANCIC__LJUBAVNICI__ulje_platno__1960__66x82.jpg , 12.11.2018.
9. Miljenko Stančić, Majka i dijete 1967. uljane boje https://i.pinimg.com/originals/4f/fa/e5/4ffae5a545b8cb8b25c0998714ece84e.jpg , 12.11.2018.

10. Miljenko Stančić, Nad starim krovovima 1970. uljane boje http://mmsu.hr/wp-content/uploads/2018/01/NAD-STARIM-GRADOM.jpg , 12.11.2018.
11. Hrvoje Šercar http://arhiva.nacional.hr/img/9435e9bfbccba3874ab592b001ecb137_700x550.jpg , 12.11.2018.
12. Šercar Hrvoje, Kočija, roda i crkvica, sitotisak https://www.njuskalo.hr/image-bigger/slike/hrvoje-sercar-kocija-roda-crkvica-serigrafija-70x50cm-slika-23885794.jpg , 12.11.2018.
13. Josip Seissel, Pafama, 1922. kolaž i pastel https://www.europeana.eu/portal/hr/record/2063611/CRO_280_002.html , 12.11.2018.
14. Nives Kavurić – Kurtović, Zarolan životom ili rolada življenja 1982. uljane boje i kolaž https://www.hrt.hr/media/tt_news/158567_5a7da7c4baf3560fa8f9.jpg , 12.11.2018.
15. Krsto Hegedušić, Bilo nas je pet u kleti, 1927. uljane boje http://www.enciklopedija.hr/Ilustracije/KrstoHEGEDUSIC1.jpg , 12.11.2018.
16. Krsto Hegedušić, Selo Hlebine 1930. uljane boje http://www.kulturni-turizam.com/slike/generali%C4%87.jpg , 12.11.2018.
17. Yves Tanguy, Mama, tata je ranjen 1927. uljane boje https://www.moma.org/media/W1siZiIsIjQwMDg1NSJdLFsicCIsImNvbnZlcnQiLCItcmVzaXplIDIwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=210ff422edcb7653 , 12.11.2018.
18. Yves Tanguy, Strah 1940. uljane boje https://bizarrocentral.files.wordpress.com/2013/03/fear-by-yves-tanguy.jpg , 12.11.2018.
19. Paul Delvaux, The sleeping Venus 1944. uljane boje http://4.bp.blogspot.com/-G9-2zz5S9Wg/UUEqFSivFnI/AAAAAAAAAHQ/ck_v3iBA7vk/s1600/Delvaux.jpg , 12.11.2018.
20. Paul Delvaux, Noćna posjeta 1944. uljane boje https://uploads8.wikiart.org/images/paul-delvaux/night-visit-1938.jpg , 12.11.2018.

21. Andre Masson, Kartaški trik 1923. uljane boje https://uploads2.wikiart.org/images/andre-masson/card-trick.jpg , 12.11.2018.
22. Andre Masson, Sunce u šumi 1959. litografija https://uploads4.wikiart.org/images/andre-masson/the-sun-in-the-forest.jpg , 12.11.2018.
23. Salvador Dalí https://punjenipaprikas.com/sites/default/files/touchpro/resize/dali-350x448.jpg , 12.11.2018.
24. Salvador Dalí, Postojanost pamćenja 1931. uljane boje http://www.ziher.hr/wp-content/uploads/2017/08/tumblr_mzay5fdAJB1smye1so1_1280-1024x778.jpg , 12.11.2018.
25. Salvador Dalí, Raspadanje postojanosti pamćenja, 1954. uljane boje https://imgc.allpostersimages.com/img/print/posters/salvador-dali-the-disintegration-of-the-persistence-of-memory-c-1954_a-G-324193-0.jpg?w=867&h=693 , 12.11.2018.
26. Rene Magritte, Izgubljeni džokej 1926. kolaž https://uploads7.wikiart.org/images/rene-magritte/the-lost-jockey-1926(1).jpg
27. Rene Magritte http://www.renemagritte.org/images/rene-magritte-photo.jpg , 12.11.2018.
28. Rene Magritte, Izdaja 1929. uljane boje https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/41G0sWOLkdL.jpg , 12.11.2018.
29. Rene Magritte, Dvije misterije 1966. uljane boje https://uploads1.wikiart.org/images/rene-magritte/the-two-mysteries-1966(1).jpg , 12.11.2018.
30. Rene Magritte, Lažno ogledalo 1928. uljane boje http://www.rene-magritte.com/The%20False%20Mirror%20Rene%20Magritte.jpg , 12.11.2018.
31. Rene Magritte, Ljubavnici 1928. uljane boje https://uploads3.wikiart.org/images/rene-magritte/the-lovers-1928(1).jpg , 12.11.2018.

SAŽETAK

Nadrealizam je pokret umjetnika nastao u dvadesetom stoljeću kojeg je utemeljio umjetnik Andre Breton. Breton kao vođa je bio nemilosrdan i isticao je važnost snova, podsvijesti i slobode izražavanja. Nadrealizam se u početku kao i dadaizam zasnivao na provokaciji i improvizaciji. Nadrealisti su u svojim djelima koristili nove tehnike i metode slikanja, odnosno izražavanja onoga što vide, misle i maštaju. Nadrealisti i dadaisti su na umjetnost gledali drugačije nego ostali umjetnosti, oni su htjeli slobodu izražavanja.

Nadrealizam se temelji na vjerovanju u uzvišenu stvarnost, moć sna i misli, dok se dadaizam ističe kao protest društva protiv svih oblika tadašnje umjetnosti.

Ključne riječi: umjetnici, nadrealizam, dadaizam, umjetnost, djela

SUMMARY

Surrealism is the 20th Century artist movement founded by Andre Breton. Breton as a leader was relentless and emphasized the importance of dreams, subconsciousness and freedom of expression. Surrealism was as Dadaisam initially based on provocation and improvisation. Surrealists have used new techniques and methods of painting in their works, expressing what they see, think and dream. Surrealists and Dadaists looked at art differently than other artists, they wanted freedom of expression.

Surrealism is based on belief in the exalted reality, strength of dreams and thoughts, while Dadaism stands out as a protest against all forms of contemporary art.

Keywords: artists, surrealism, dadaism, art, works